

POSTANOWIENIE

Dnia 10 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Halina Kuryło

w sprawie z odwołania K. K.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z.
o zwrot nienależnie pobranych świadczeń,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 10
lutego 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 30 września 2020 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od odwołującego się na rzecz organu rentowego kwotę 1.800 (tysiąc osiemset) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 30 września 2020 r. oddalił apelację K. K. od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 23 kwietnia 2019 r., oddalającego wniesione przez niego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Z. dnia z 11 października 2017 r., zobowiązującej K. K. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 września 2015 r. do 31 lipca 2016 r. w kwocie 44.554.09 zł. Organ rentowy stwierdził, że K. K. pobrał sporne świadczenia przysługujące J. K., zmarłej w dniu 24 sierpnia 2015 r., które zostały przekazane na rachunek bankowy.

Odwołujący się wywiódł od powyższego wyroku skargę kasacyjną, podnosząc zarzut naruszenia prawa materialnego, to jest art. 138 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przez błędne zastosowanie polegające na przyjęciu, że zobowiązanym do zwrotu świadczenia wypłacanego na skutek błędu organu rentowego za okres po śmierci J. K. jest K. K. , w sytuacji gdy w realiach sprawy zobowiązanym do zwrotu świadczeń mógłby być jedynie bank.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania wywołanego wniesieniem skargi kasacyjnej.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał na oczywistą zasadność wniesionej przez niego skargi. W jego ocenie, odwołujący się trafnie przedstawił stosowanie przepisów regulujących zwrot świadczeń wypłaconych niezasadnie przez organ rentowy, z przyczyn zależnych od organu, po śmierci osoby uprawnionej do ich odbioru.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania; ewentualnie wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od skarżącego na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia celem jej merytorycznego rozpoznania.

Na wstępie warto podkreślić, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. W konsekwencji tego, w art. 398⁴ § 2 k.p.c.

wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, że takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 31 stycznia 2008 r.,

II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W razie powołania przesłanki przedsądu, jaką jest oczywista zasadność skargi kasacyjnej, należy w motywach wniosku zawrzeć wywód prawny wyjaśniający, w czym wyraża się owa oczywistość i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531; z dnia 10 sierpnia 2006 r., V CSK 204/06, LEX nr 421035; z dnia 9 stycznia 2008 r., III PK 70/07, LEX nr 448289; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 283/07, LEX nr 448205; z dnia 3 kwietnia 2008 r., II PK 352/07, LEX nr 465859 i z dnia 5 września 2008 r., I CZ 64/08). O ile dla uwzględnienia skargi wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla przyjęcia skargi do rozpoznania niezbędne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego, polegającej na jego oczywistości widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby wchodzenia w szczegóły czy dokonywania pogłębionej analizy tekstu wchodzących w grę przepisów i doszukiwania się ich znaczenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 9 maja 2008 r., II PK 11/08, LEX nr 490364; z dnia 21 maja 2008 r., I UK 11/08, LEX nr 491538 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 494134). Jednocześnie należy podkreślić, że szczególna podstawa przedsądu z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. wymaga samodzielnego (czyli) odrębnego od podstaw kasacyjnych wskazania i wykazania naruszenia konkretnego przepisu prawa (procesowego lub materialnego), które jest oczywiste i bez wątpliwości prowadzi do stwierdzenia, że objęty skargą wyrok jest wadliwy i dlatego skarga powinna zostać przyjęta do rozpoznania (por.

postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2014 r., II UK 458/13, LEX nr 1644551). Dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek przedsądu ze wskazaniem, które z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, LEX nr 198531). Ze względu na odmienny cel instytucji przedsądu i jej odrębne oraz kwalifikowane przesłanki, wskazanie i uzasadnienie okoliczności decydujących o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie może polegać na odwołaniu się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. W prawidłowo sporządzonej skardze kasacyjnej oba powyższe elementy muszą pojawić się oddzielnie i autonomicznie.

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, należy stwierdzić, że skarżący nie wykazał istnienia powołanej przesłanki przedsądu.

Wypada zauważyć, że wniosek skarżącego o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oprócz stwierdzenia, iż „w jego ocenie, ubezpieczony trafnie przedstawił stosowanie przepisów regulujących zwrot świadczeń wypłaconych niezasadnie przez organ rentowy, z przyczyn zależnych od organu, po śmierci osoby uprawnionej do ich odbioru”, nie zawiera uzasadnienia. Stawiając tezę o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej, jej autor nie sprecyzował, w obrazie jakiego przepisu upatruje tej przesłanki przedsądu, ani nie wyjaśnił na czym miałyby polegać jego kwalifikowane naruszenie. Argumentów za istnieniem tejże przesłanki przedsądu należałoby zatem poszukiwać w innych elementach konstrukcyjnych skargi, tj. w podstawach kasacyjnych i ich uzasadnieniu. Nie jest to jednak rolą Sądu Najwyższego na etapie badania kryteriów przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Niezależnie od powyższego trzeba przypomnieć, że zgodnie z art. 101 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 291 ze zm., dalej jako: „ustawa o emerytalna”), śmierć osoby uprawnionej do emerytury powoduje ustanie prawa do świadczenia. Świadczenia wypłacone przez organ rentowy za miesiące przypadające po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy, mają

zatem charakter świadczeń wypłaconych nienależnie. Z mocy w art. 138 ust. 3 w związku z art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej, do zwrotu takich świadczeń jest wówczas zobowiązana osoba, której świadczenie to wypłacono, a która je nienależnie pobrała (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2006 r., II UZP 7/06, M.P.Pr. 2006 nr 10, s. 547).

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny prawidłowo uznał, że skoro J. K. zmarła w dniu 24 sierpnia 2015 r., a termin wpłaty świadczenia jej należnego przypadał na 10 dzień każdego miesiąca, to świadczenia wypłacone przez organ rentowy na rachunek bankowy zmarłej już po jej śmierci, tj. za okres od 1 września 2015 r. do 31 lipca 2016 r., zostały wypłacone odwołującemu się mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczenia. W ocenie Sądu drugiej instancji, ta sytuacja powoduje po stronie K. K. obowiązek zwrotu organowi rentowemu świadczeń nienależnie przez niego pobranych, stąd prawidłowo organ rentowy w zaskarżonej decyzji na podstawie art. 138 ust. 1 i 3 ustawy emerytalnej i art. 84 ust. 1, 9, 11 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych zobowiązał odwołującego się do ich zwrotu (k. 11-12 uzasadnienia wyroku).

Subiektywne przekonanie skarżącego o słuszności swoich racji jest niewystarczające dla wykazania tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, jaką jest jej oczywista zasadność, ponieważ pojęcie to mieści się w sferze obiektywnej i łączy się z powinnością wskazania zarówno przepisów, które zostały naruszone, jak i takiego ich naruszenia, które będzie zauważalne bez wgłębiania się w tekst przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia.

Mając na uwadze ustalony w sprawie stan faktyczny, trzeba stwierdzić, że Sąd drugiej instancji nie naruszył w sposób rażący przepisów prawa materialnego, gdyż dokonał ich prawidłowej subsumcji do ustalonego stanu faktycznego, przyjmując, iż na odwołującym się ciąży obowiązek zwrotu świadczeń nienależnie przez niego pobranych, a organ rentowy zasadnie domaga się zwrotu świadczeń nienależnie wypłaconych.

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ § 2 k.p.c. orzeczono jak w sentencji postanowienia. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto zgodnie z art. 398²¹ w związku z art. 108 § 1 k.p.c. i

art. 98 § 1 k.p.c. oraz § 2 pkt 5 w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

a.s.